

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

WILDERS PLADS 8K
1403 KØBENHAVN K
TELEFON 3269 8888
MORA@HUMANRIGHTS.DK
MENNESKERET.DK

Att. Strafferetskontoret

DOK. NR. 23/02808-2
8. JANUAR 2024

HØRINGSSVAR OVER UDKAST TIL BEKENDTGØRELSE OM ÆNDRING AF BEKENDTGØRELSE OM FORRETNINGSORDEN FOR RETSLÆGERÅDET

Justitsministeriet har ved e-mail af 30. november 2023 anmodet om Institut for Menneskerettigheders eventuelle bemærkninger til udkast til bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om forretningsorden for Retslægerådet.

SAMMENFATNING

Justitsministeriet foreslår i udkastet en ændring af Retslægerådets forretningsorden,¹ så der fremover kan udpeges supplerende medlemmer eller sagkyndige til at behandle en sag.

Ændringen har til formål at sikre, at Retslægerådet fremover vil kunne udpege supplerende medlemmer, når rådet på baggrund af nye lægelige oplysninger anmodes om en ny, supplerende udtalelse i en straffesag, hvis det vurderes nødvendigt for at styrke rådets udtalelse.²

Baggrunden for ændringen er ifølge høringsbrevet den kritik, der har været rejst af Retslægerådets hidtidige praksis.³ Institut for Menneskerettigheder lægger i forlængelse heraf til grund, at ændringen er en reaktion på den såkaldte "omskæringssag".⁴

Omskæringssagen medførte dels kritik af Retslægerådets praksis for, at det som udgangspunkt er de samme medlemmer eller sagkyndige, der udpeges, når rådet bliver bedt om at forholde sig til, om nye lægelige oplysninger giver anledning til at ændre en tidligere udtalelse. Der blev

¹ Bekendtgørelse nr. 1068 af 17. december 2001.

² Se Justitsministeriets høringsbrev af 30. november 2023.

³ Ibid.

⁴ Se bl.a. DR's podcast "Det levende bevis", tilgængelig her: [Det levende bevis | DR LYD](#).

desuden rejst kritik af, at Retslægerådet ikke selv har foretaget fysiske undersøgelser af de forurettede.

Instituttet finder det positivt, at Justitsministeriet foreslår, at Retslægerådet fremover kan udpege et eller flere supplerende medlemmer eller sagkyndige til at behandle en sag, når der skal afgives en supplerende retslægelig erklæring.

Retslægerådet udtalelser tillægges i praksis meget stor betydning, og det er derfor afgørende, at der er fuld tillid til, at de udtalelser, som gives, er truffet på et fuldstændigt og objektivi grundlag, og at de er materielt korrekte. Retslægerådet skal derfor i det fornødne omfang sikre, at der foretages de personundersøgelser, der ud fra en lægefaglig begrundelse skønnes nødvendige.

Instituttet har på den baggrund følgende anbefalinger til Retslægerådets adgang til og praksis for at foretage fysiske undersøgelser af den eller de personer, som en sag angår:

- Justitsministeriet bør afdække, i hvilket omfang Retslægerådets eksisterende adgang til at gennemføre egne personundersøgelser benyttes i praksis.
- Justitsministeriet bør i forlængelse af afdækningen overveje, om der er behovet for at præcisere Retslægerådets praksis for, hvornår rådet selv gennemfører personundersøgelser i straffesager, med henblik på at sikre at rådet gennemfører personundersøgelser i det omfang, det er lægefagligt begrundet.

RETSLÆGERÅDET OG RÅDETS ARBEJDSFORM

Retslægerådet afgiver i vid udstrækning udtalelser til brug for domstolenes behandling af både straffesager og borgerlige sager. Retslægerådet træffer ikke (bindende) afgørelser, men kommer alene med faglige udtalelser (retslægelige erklæringer), som indgår i domstolenes almindelige bevisbedømmelse.⁵

I praksis behandler Retslægerådet som altovervejende hovedregel deres sager på skriftligt grundlag. Retslægerådet udarbejder typisk deres udtalelser på baggrund af skriftligt materiale, der er fremsendt til rådet fra en undersøgende læge, f.eks. en hospitalslæge. Det indkomne materiale sendes i cirkulation blandt de medlemmer eller sagkyndige, der deltager i rådets behandling. Hvert enkelt medlem noterer sine

⁵ Se betænkning nr. 1196 fra 1990 om Retslægerådet.

kommentarer og votum, før sagen sendes videre til næste voterende medlem.⁶

Hvis det skriftlige materiale ikke skønnes at give tilstrækkeligt grundlag for rådets bedømmelse af sagen, meddeler rådet den hørende myndighed (f.eks. anklagemyndigheden), hvilke yderligere oplysninger der vil være af betydning for sagen. Rådet tilkendegiver i den forbindelse, hvordan eventuelt supplerende oplysninger mest hensigtsmæssigt vil kunne tilvejebringes, og rådet har følgende muligheder for at oplyse en sag yderligere:⁷

1. Den undersøgende læge fremsender yderligere skriftligt materiale, eventuelt på baggrund af en fornyet undersøgelse.
2. Rådet forhandler med den læge, der tidligere har afgivet erklæring i sagen eller en anden læge, der i øvrigt har kendskab til den person eller det forhold, som sagen vedrører.
3. Et eller flere af rådets medlemmer eller sagkyndige gennemfører selv en (person)undersøgelse af den person, som sagen angår.

Når de deltagende medlemmer har voteret, udarbejdes der en samlet skriftlig retslægelig erklæring, som skal indeholde en begrundelse for, hvorfor erklæringen har fået det pågældende indhold. Hvis der ikke er enighed mellem de voterende om forhold, der er af væsentlig betydning for erklæringen, skal det fremgå af erklæringen (som dissens).

INSTITUTTETS BEMÆRKNINGER TIL FORSLAGET

Instituttet finder det positivt, at Retslægerådet fremover kan udpege et eller flere supplerende medlemmer eller sagkyndige til at behandle en sag, når der skal afgives en supplerende retslægelig erklæring. Det vil kunne medvirke til at sikre en praksis, hvor der kommer friske øjne på en sag, når rådet anmodes om en ny, supplerende udtalelse i en straffesag, baseret på nye lægelige oplysninger.

Instituttet har følgende bemærkninger til Retslægerådets adgang til og praksis for at foretage fysiske undersøgelser af den eller de personer, som en sag angår.

Bemærkningerne skal bl.a. ses i lyset af den såkaldte "omskærings sag", hvor to forældre blev idømt 1,5 års ubetinget fængsel for at have ladet

⁶ Ibid.

⁷ Se § 7 i bekendtgørelse nr. 1068 af 17. december 2001 om forretningsorden for Retslægerådet.

deres to døtre omskære.⁸ Beviserne bestod bl.a. af en retsmedicinsk erklæring fra Odense Universitetshospital, en speciallægeerklæring fra Privathospitalet Mølholm og to retslægelige erklæringer fra Retslægerådet. Den retslægelige erklæring var baseret på en samlet vurdering af de to øvrige lægelige udtalelser suppleret med en gennemgang af en fotokolposkopiske (video)undersøgelse, der blev optaget i forbindelse med udarbejdelsen af den retsmedicinske erklæring.⁹ Retslægerådet foretog ikke selv en fysisk (person)undersøgelse af de forurettede.

De dømte forældre har i forbindelse med Den Særlige Klagerets behandling af deres genoptagelsesansøgninger indhentet to supplerende lægelige udtalelser. Begge udtalelser kritiserede bl.a. Retslægerådets sagsoplysning for, at det ikke var medicinsk forsvarligt at basere en udtalelse om omskæring udelukkende på en fotokolposkopiske (video)undersøgelse,¹⁰ og at videoptagelsen var af så dårlig kvalitet, at det ikke på baggrund af optagelsen kunne konkluderes, at pigerne var omskåret.¹¹

Kritikken af Retslægerådets sagsoplysning kunne have været undgået, hvis rådet havde gennemført deres egne personundersøgelser af de forurettede.

Det er inden for strafferetten et afgørende retssikkerhedsmæssigt hensyn, at domstolenes afgørelser træffes på et tilstrækkeligt sikkert grundlag. Bevisbyrden i straffesager er særdeles streng, og det strafbare forhold skal ved domstolene kunne fastslås uden for enhver rimelig tvivl.

Retslægerådet har som ekspertorgan, der afgiver udtalelser om lægefaglige skøn til brug for domstolenes bevisvurdering, en central rolle i straffesagsprocessen. Det skal navnlig ses i lyset af, at rådets udtalelser i praksis tillægges meget stor betydning.

Det stiller efter instituttets vurdering særlige krav til Retslægerådets sagsbehandling af udtalelser i straffesager, hvor det må sikres, at der er fuld tillid til, at udtalelserne baseres på et fuldstændigt og objektivt

⁸ Se samlet Retten i Koldings dom af 10. april 2017, Vestre Landsrets dom af 18. oktober 2017 og Højesterets dom af 2. maj 2018.

⁹ Se Retslægerådets udtalelser af 16. august 2016 og 13. december 2016.

¹⁰ Se udtalelserne i Den Særlige Klagerets afgørelse af 5. september 2019.

¹¹ Se udtalelserne i Den Særlige Klagerets afgørelse af 22. februar 2023.

grundlag, og at de er materielt korrekte. Det er i den forbindelse afgørende, at Retslægerrådet i det fornødne omfang sikrer, at der foretages de personundersøgelser, der ud fra en lægefaglig begrundelse skønnes nødvendigt. Det har bl.a. til formål at sikre, at der ikke kan sættes spørgsmålstegn ved, om rådet giver en tilstrækkelig begrundet udtalelse.

Det gør sig særligt gældende i sager, hvor rådet bliver anmodet om at udarbejde en ny, supplerende udtalelse på baggrund af nye lægelige oplysninger, som kan rejse tvivl om rådets oprindelige udtalelse.

Det skal bl.a. ses i lyset af, at rådet forud for den seneste ændring af forretningsorden i visse tilfælde var forpligtet til aktivt at medvirke til at oplyse deres sager, herunder ved at gennemføre egne personundersøgelser. Forpligtelsen gjaldt, hvis det materiale, der var forelagt for rådet, ikke skønnes at give tilstrækkeligt grundlag for rådets bedømmelse, og rådet ikke på anden vis kunne tilvejebringe et tilstrækkeligt grundlag.¹²

Forpligtelsen blev ophævet i forlængelse af en betænkning, der blev udarbejdet af et udvalg nedsat af Justitsministeriet.¹³ Baggrunden for, at udvalget anbefalede at ophæve rådets forpligtelse til i visse tilfælde bl.a. at gennemføre personundersøgelser, var navnlig, at udvalget fandt det problematisk, at rådet var forpligtet til aktivt at medvirke til deres sagers oplysning, når de skulle afgive udtalelser til brug for *borgerlige retssager*, hvor det følger af forhandlingsprincippet, at retssagens parter selv har rådighed over, på hvilket grundlag domstolene skal træffe afgørelse i sagen.

Udvalget fremhævede dog samtidig, at muligheden for at foretage personundersøgelser skulle bevares, og udvalget tillagde det stor betydning, at rådet har mulighed for selv at medvirke aktivt til at oplyse deres sager.

Instituttet anbefaler på den baggrund, at

- Justitsministeriet bør afdække, i hvilket omfang Retslægerådets eksisterende adgang til at gennemføre egne personundersøgelser benyttes i praksis.
- Justitsministeriet bør i forlængelse af afdækningen overveje, om der er behovet for at præcisere Retslægerådets praksis for, hvornår rådet selv gennemfører personundersøgelser i

¹² Forretningsorden for Retslægerrådet af 20. april 1961.

¹³ Se betænkning nr. 1196 fra 1990 om Retslægerrådet.

straffesager, med henblik på at sikre at rådet gennemfører personundersøgelser i det omfang, det er lægefagligt begrundet.

Instituttet står til rådighed, hvis der er behov for, at vi uddyber vores bemærkninger.

Der henvises til ministeriets sagsnummer 2023-05943.

Med venlig hilsen

Morten Chjeffer Rasmussen

CHEFKONSULENT